

פסטיבל ישראל. "גוג ומגוג" של מרטין בובר, אקטואלי

בימים אלה, במסגרת פסטיבל ישראל, מועלה "גוג ומגוג". מומלץ למי שמתעניין בתיאטרון שמעבר לתיאטרון

מחוך "גוג ומגוג". בובר נחנך בענגון. צילום: חזי חוגיסטה

קריטיים, פנים יהודיים, המתחים הפוליטיים משיחיים הם שמעניינים כאן, והם שנותנים למופע זה טעם של אקטואליה. כאן, מתגלים אותם חסידים דווקא כאנשים העוקבים בדריכות אחרי הפוליטיקה העולמית - כשהגאולה, ומה שמוביל אליה (למחמת גוג ומגוג), יש לה משמעות לא רק עבור העולם, אלא גם עבור היהודים, שכתוצאה מהמלחמה יצאו ממצבם הגלותי הקשה, ויגאלו.

גוברין אומרת שהבעיה היתה כיצד לסחוב את התיאטרון אל העולם האקס־טריטוריאלי המורד והמיוחד הזה. לא "תיאטרון יהודי", הם רצו. וגם להדביק וקנים הם לא רצו. יתר על כן, את "התחביר התיאטרוני המערבי" הם רצו להמיר באיזו רב שכבתיות תיאטרונית גמישה. מין גישה אסוציאטיבית המאפיינת את הדף או את הדיון התלמודי.

כשחט, בחלק ההצגה הנקרה "מקווה", יש כ־16 משתתפים: רות ויורד, עליזה עליון, אורנה מילוא, דורין ליבנה, ברוך ברנר שהוא רב ואפילו בנימין צמח בן 96, איש הבימה הוותיק, משתתף במרקם המיוחד, שלו התאים המוזיקאי איתן שטיינברג צליל מיוחד ומצוין, שיש לו חלק חשוב בטון הכללי. חלק נכון, מרתק ומגרה. אפילו נגן גיטרה חשמלית, רוק וקטעים כהונגריה ויידיש נכנסו לשם. והצייירים שבחבורה הפכו את העיסוק שלהם, בטכניקות לא שגרתיות כמובן, לחלק ב"הופעה", המתקיימת כאלם כוראר בכר. אולם פתוח עם גלריה, וישיבה לא פורמלית מסכיב.

"גוג ומגוג" של בובר נשלם ב־1941, נכתב במקור גרמנית ובובר הוציאו לבסוף בעברית, כשהוא מראה את הטקסט לש"י ענגון. אבל, גוברין ושותפיה למופע ונחו את העברית המעובדת, חזרו אל המקורות ולשונם הארכאית הינה חגיגת.

קיצורו של דבר, הקבוצה, שגרעינה כמורים וחברים של "ביה"ס לתיאטרון חזותי, ירושלים", מביאה משהו שונה, מעניין, אקטואלי וארכאי באותה מידה. כלומר, יהודי מאוד. וכל החיבור הזה מומלץ למי שמתעניין בתיאטרון שמעבר לתיאטרון.

כון טוב שפסטיבל ישראל פותח את שערו, ולו מעט, גם לתיאטרון כ"גוג ומגוג", שהוא תיאטרון ניסיוני, מעין "הצעה פתוחה". תיאטרון שהוא בעיקר "גירוי לקהל ולא מצור", כפי שמסבירה מיכל גוברין, שלה מעמד מניע בפריקט הזה.

העושים את "גוג ומגוג" הם אמנים מתחומים שונים, שחברו לעשות משהו ביחד, לחלק ולחלוק ביניהם ב"חדווה האנרכיסטית", כדברי גוברין, הבמאית, את מעשה היצירה. האנשים עבדו יחד, החליפו ידע, לימדו אחד את השני, טשטשו גבולות בין ציור למשחק, לריקוד, לתאורה, לתפאורה. כלומר, עשו דבר בינתחומי. ולבסוף, לכל אחד ואחד היה חלק בעיצוב החוץ הזה.

והו, אם כן, אירוע או מופע שיוצג בתחום התיאטרון המקרי והניסיוני של פסטיבל ישראל שמו של "הלא מצור" הפתוח, הלא מוגמר והדינאמי הזה הוא "גוג ומגוג": גירסה מיוחדת שהמציאו כל האמנים האלה לספרו של מרטין בובר.

כ־77 חזרה מיכל גוברין מפריז, לאחר שהשלימה עבודת דוקטורט על "תיאטרון קודש בן ומגוג". בדוקטורט, היה פרק שעסק בחסידות ובטקסיה, מנקודת מבט תיאטרונית, והיא המשיכה בארץ ללמוד טקסטים יהודיים, עם רבקה אופנהיימר - ועד מהרה חברו אליה מעצבת הבמה פרידה קלפולק, הצייר דורון ליבנה, הציירת אורנה מילוא. הם נפגשים אחת לשבועיים, ומנסים דברים. "גוג ומגוג" של בובר נכנס לחמונה שלהם.

על "גוג ומגוג", הסיפור, עבד בובר לאחר התקופה הפוטוריסטית-אקספרסיוניסטית שלו, שבה האמין עדיין במסר החיובי של המלחמה העולמית הראשונה: כמלחמה מעצבת ומוכנת. לאחר רצח גוסטב לנדאוואר, מקבוצת ספרטקוס, וכו', ולאחר התפכחותו שעבר, פנה מרטין בובר אל הטקסטים החסידיים שהכיר ולמד - "גוג ומגוג" הוא סיפור הטובכ טיבין החסידות הפולנית ומגמות משיחיות שצצו ועלו בקרב חסידים. מגמות הקשורות בעיקר לדמותו ולפרעלו של נפוליאון, שנתפס כמי שרומו על גאולה עולמית.

כל הקטע הזה, הסיפור הזה, מובא בקטע יחיד של מנדי כהן, המעלה בידיש, בעברית ובאנגלית דמויות כריזמטיות ומיוחדות כמו מנחם מנדל מרישינוב, המגיד מקוונניץ, החוזה מלובלין והיהודי הקדוש מפשיסחא. והיו, כפי שמחאר בובר, מתחים פרשניים

"גוג ומגוג" יוצג במסגרת פסטיבל ישראל 94, באולם ליאו מודל, מרכז ז'ראר בכר, 24/21 במאי '94